

પ્રકરણ - I

પ્રાસ્તાવિક નોંધ

1.1 આ અહેવાલ અંગે

ભારતના નિયંત્રક અને મહાલેખા પરીક્ષક (C&AG)નો આ અહેવાલ રાજ્ય સરકારના વિવિધ વિભાગોના પસંદ કરાયેલ કાર્યક્રમો અને પ્રવૃત્તિઓના કામગીરી ઓડિટમાં ઉદભવેલ બાબતો અને ઓડિટ સ્વીકૃતિ અંગેનો છે.

ભારતના બંધારણમાં કરાયેલ જોગવાઈઓ, સંબંધિત કાયદાઓ, ધારા, નિયમો અને વિવિધ હુકમો અને સક્ષમ સત્તા ધરાવતા અધિકારી દ્વારા જારી કરાયેલ સૂચનાઓનું અનુપાલન કરવામાં આવે છે કે નહીં તેની ખાત્રી કરવા માટે ઓડિટ કરવામાં આવેલા વિભાગોના ખર્ચાઓના વ્યવહારોની તપાસણીના સદર્ભમાં અનુપાલન ઓડિટ કરવામાં આવે છે. જ્યારે બીજી બાજુ કામગીરી ઓડિટમાં અનુપાલન ઓડિટ ઉપરાંત વિભાગ દ્વારા કરવામાં આવતી પ્રવૃત્તિઓ અને કાર્યક્રમોનો અમલ કરકસરયુક્ત તેમજ કાર્યદક્ષતાપૂર્વક પ્રાપ્ત કરવામાં આવેલ છે, તેની પણ તપાસ કરે છે.

અહેવાલનો મૂળભૂત હેતુ ઓડિટના મહત્વના તારણો રાજ્ય વિધાનસભાના ધ્યાન ઉપર લાવવાનો છે. ઓડિટના માપદંડ માટે જરૂરી છે કે રિપોર્ટિંગ માટેનું આવશ્યક સ્તર નિયમાનુસાર સાહજિક અને વ્યવહારોની મહત્તા અને કદ વિસ્તારને અનુરૂપ હોય. ઓડિટના તારણોનાં પરિણામ સ્વરૂપે સંસ્થાના વહીવટી અધિકારી સુધારાત્મક પગલાઓ લઈ તેમજ માર્ગદર્શક સૂચનો આપી એવી નીતિ ઘડે, કે જેથી સંસ્થાનો આર્થિક વહીવટ સુધરે. આમ, ઓડિટના તારણો સંસ્થાના વધુ સારા સંચાલનમાં ફાળો આપે છે.

આ પ્રકરણમાં ઓડિટનો વ્યાપ તેમજ આયોજન સમજાવવા ઉપરાંત પસંદ થયેલ કાર્યક્રમોની કામગીરીમાં રહી ગયેલ મહત્વની ક્ષતિઓનો સારાંશ, વ્યવહારોના ઓડિટ દરમિયાન કરવામાં આવેલ મહત્વના ઓડિટ અવલોકનો તથા અગાઉના ઓડિટ રિપોર્ટની અનુવર્તી કાર્યવાહીનો સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે. આ અહેવાલનાં પ્રકરણ-IIમાં પસંદ કરાયેલ કાર્યક્રમો/પ્રવૃત્તિઓ વિભાગોના કામગીરી ઓડિટ દરમિયાન ઉદભવેલ તારણોનો સમાવેશ થાય છે. પ્રકરણ-IIIમાં સરકારી વિભાગોના અનુપાલન ઓડિટના અવલોકનોનો સમાવેશ થાય છે.

1.2 ઓડિટ કરાયેલ વિભાગોની રૂપરેખા

સામાન્ય અને સામાજિક સેવા અંતર્ગત રાજ્યમાં 17 વિભાગો,¹ 226 સ્વાયત્ત સંસ્થા તથા 14,482 સ્થાનિક સંસ્થાઓ² ના ખર્ચનું ઓડિટ પ્રધાન મહાલેખાકાર (સામાન્ય અને સામાજિક ક્ષેત્ર), ગુજરાત, સચિવ કક્ષાએ, હાથ ધરે છે. વિભાગોના વડા તરીકે અધિક મુખ્ય સચિવ, અગ્ર સચિવ, સચિવો તથા તેઓની સહાયમાં નિયામક, કમિશ્નર, મુખ્ય ઈજનેર તથા અધિકારીઓ રહેતા હોય છે.

વર્ષ 2016-17 અને 2017-18 દરમિયાન થયેલ રાજકોષીય લેવડ-દેવડ (વ્યવહારો) નો સારાંશ આગળ કોષ્ટક-1 માં આપેલ છે -

1 નર્મદા, જળ સંપત્તિ, પાણી પુરવઠા અને કલ્પસર વિભાગનું પાણી પુરવઠા પ્રભાગ સામેલ છે.

2 જિલ્લા પંચાયતો-33, તાલુકા પંચાયતો-249, ગ્રામ પંચાયતો-14,030, નગરપાલિકાઓ-162 અને મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનો-8

કોષ્ટક-1 : રાજકોષીય વ્યવહારોનો સારાંશ

(₹ કરોડમાં)

આવક			વહેંચણી				
	2016-17	2017-18		2016-17	2017-18		
					આયોજન બહાર	આયોજન	કુલ
1	2	3	4	5	6	7	8
વિભાગ A: મહેસૂલ							
મહેસૂલી આવક	1,09,841.81	1,23,291.27	મહેસૂલી ખર્ચ	1,03,894.83	1,03,043.68	15,015.98	1,18,059.66
કર મહેસૂલ	64,442.71	71,549.41	સામાન્ય સેવાઓ	35,804.35	40,932.63	468.93	41,401.56
બિન કર મહેસૂલ	13,345.66	15,073.97	સામાજિક સેવાઓ	44,926.02	38,934.11	10,104.89	49,039.00
કેન્દ્રિય કર/ શુલ્ક નો હિસ્સો	18,835.39	20,782.29	આર્થિક સેવાઓ	22,748.51	22,702.88	4,442.16	27,145.04
ભારત સરકાર તરફથી અનુદાન	13,218.05	15,885.60	સહાયક અનુદાન અને ફાળો	415.95	474.06	0.00	474.06
વિભાગ B: મૂડી							
પરચુરણ મૂડી આવકો	240.05	0.00	મૂડી ખર્ચ	22,355.39	20,305.34	6,007.85	26,313.19
લોન તથા પેશગીની વસૂલાત	165.77	346.22	લોન તથા પેશગીની વહેંચણી	477.56	631.07	-	631.07
જાહેર ઋણ આવકો *	27,668.31	26,952.74	જાહેર ઋણની પરત ચૂકવણી*	9,073.17	-	-	13,700.23
આકસ્મિક નિધિ	3.75	0.00	આકસ્મિક નિધિ	0.00	-	-	0.00
જાહેર હિસાબી આવકો ³	2,570.71	1,394.21	જાહેર હિસાબી આવકો	0.00	-	-	0.00
રોકડની ખૂલતી સિલક	18,559.48	23,248.93	બંધ બાકી સિલક	23,248.93	-	-	16,529.22
કુલ	1,59,049.88	1,75,233.37	કુલ	1,59,049.88			1,75,233.37
(સ્ત્રોત : વર્ષ 2016-17 અને 2017-18 ના વર્ષો માટેના રાજ્ય સરકારના નાણાકીય હિસાબો)							
* સાધનોપાલય પેશગી અને ઓવરડ્રાફ્ટના વ્યવહારો સિવાય							

1.3 ઓડિટ માટે કાયદેસર અધિકાર

ભારતના બંધારણના આર્ટીકલ 149 અને 151 તથા નિયંત્રક અને મહાલેખા પરીક્ષક (ફરજો, સત્તા અને સેવાની શરતો) એક્ટ, 1971 દ્વારા ભારતના નિયંત્રક અને મહાલેખા પરીક્ષકને ઓડિટ કરવા માટેની કાયદેસરની સત્તા મળેલ છે.

3 જાહેર હિસાબની નેટ આવકો જાહેર હિસાબની આવક માંથી વહેંચણી ને બાદ કરતાં આવે છે. વર્ષ 2017-18 દરમિયાન જાહેર હિસાબની આવક ₹ 89,132.67 કરોડ અને વહેંચણી ₹ 87,738.46 કરોડ હતી, જેથી જાહેર હિસાબની નેટ પુરાંત ₹ 1,394.21 દર્શાવેલ છે.

1.4 ઓડિટ આયોજન અને સંચાલન

વિભાગ દ્વારા કરવામાં આવેલ ખર્ચાઓ, પ્રવૃત્તિઓની જટિલતા અને ગંભીરતા, આપવામાં આવેલ આર્થિક-નાણાકીય સત્તાના સ્તર, સમગ્ર આંતરિક નિયંત્રણ પરનું નિર્ધારણ, સંબંધિત નિયંત્રણ અધિકારી પર આધારિત સરકારી વિભાગો દ્વારા સામનો કરવામાં આવતા જોખમોની મોજણી સાથે ઓડિટ પ્રક્રિયા શરૂ થાય છે. આ પ્રક્રિયામાં અગાઉના ઓડિટ તારણો પણ ધ્યાને લેવામાં આવે છે. આ જોખમના નિર્ધારણના આધારે ઓડિટનો વ્યાપ અને સમયાવધી નક્કી કરવામાં આવે છે.

દરેક કચેરીનું ઓડિટ પુર્ણ થયા બાદ ઓડિટ તારણો સાથેનો નિરીક્ષણ અહેવાલ વિભાગના વડાને મોકલવામાં આવે છે. જે વિભાગને નિરીક્ષણ અહેવાલમાં સમાવિષ્ટ તારણોનો જવાબ નિરીક્ષણ અહેવાલ મળ્યાના એક મહિનાની અંદર આપવાની વિનંતી કરવામાં આવે છે. જ્યારે પણ જવાબો મળે છે ત્યારે ઓડિટના તારણો ફેસલ (પતાવટ) કરવામાં આવે છે, યા તો તેના અનુપાલન માટે વધુ આગળ ની કાર્યવાહી કરવા માટે સલાહ આપવામાં આવે છે. આ નિરીક્ષણ અહેવાલોમાં ઉદભવેલા મહત્વના અવલોકનો ઓડિટ રિપોર્ટમાં સમાવિષ્ટ કરવા માટે તથા આગળની કાર્યવાહી માટે ભારતના બંધારણના આર્ટિકલ 151 હેઠળ રાજ્યના રાજ્યપાલને મોકલવામાં આવે છે. જે રાજ્ય વિધાનસભામાં પ્રસ્તુત કરવા જવાબદાર છે.

વર્ષ 2017-18 દરમિયાન સામાન્ય અને સામાજિક ક્ષેત્ર, ઓડિટ વિભાગ દ્વારા 17,839 પાર્ટી દિવસનો ઉપયોગ કરી કુલ 251 કચેરીઓ (યુનિટો) નું ઓડિટ કરવામાં આવ્યું હતું. ઓડિટ આયોજન કરતી વખતે એવા જ યુનિટો/કચેરીઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે જ્યાં અમારા મૂલ્યાંકન પ્રમાણે અગત્યના ભય સ્થાનો જણાતા હતા.

1.5 નોંધપાત્ર ઓડિટ અવલોકનો

છેલ્લા કેટલાક વર્ષોમાં વિવિધ કાર્યક્રમ અને પ્રવૃત્તિઓના અમલીકરણમાં રહી ગયેલ કેટલીક નોંધપાત્ર/ મહત્વની ક્ષતિઓ ઓડિટ થકી ઉજાગર થયેલ, જેનો ઓડિટ રિપોર્ટમાં નિર્દેશ કરાયેલ છે, સાથો સાથ પસંદ કરેલા વિભાગોના આંતરિક નિયંત્રણની ગુણવત્તા કે જે કાર્યક્રમની સફળતા તેમજ વિભાગના કાર્યરત રહેવામાં પણ અસરકર્તા છે, તેના ઉપર પણ અહેવાલ આપેલ છે. તેવી જ રીતે સરકારી વિભાગો/સંગઠનોના અનુપાલન ઓડિટ દરમિયાન ધ્યાન ઉપર આવેલ ક્ષતિઓ અંગે પણ અહેવાલ આપેલ છે. આ ઓડિટ રિપોર્ટમાં એક કામગીરી ઓડિટ અને પાંચ અનુપાલન ઓડિટના ફકરાઓ સમાવાયા છે, જેના વિશિષ્ટ મુદ્દાઓ નીચે મુજબ છે.

1.5.1 કામગીરી ઓડિટ

1.5.1.1 ગુજરાતમાં ગ્રામ્ય પેય-જળ પાણી પુરવઠા કાર્યક્રમનું અમલીકરણ

પાણીએ રાજ્યનો વિષય છે અને ન્યૂનતમ માત્રામાં પીવાલાયક પાણીની ઉપલબ્ધતા સુનિશ્ચિત કરવાની જવાબદારી રાજ્ય સરકારની છે. દેશના ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં આવેલા વસવાટો ને સલામત પેય-જલ પુરું પાડવામાં ભારત સરકાર ટેકનિકલ તથા નાણાકીય સહાયવડે રાજ્ય સરકારોના પ્રયાસોની પૂર્તિ કરે છે. ગુજરાત પાણી-પૂરવઠા અને ગટર-વ્યવસ્થા બોર્ડ (GWSSB) તથા વોટર એન્ડ સેનીટેશન મેનેજમેન્ટ ઓર્ગેનાઈઝેશન (WASMO) થકી ગ્રામ્ય પાણી-પૂરવઠા કાર્યક્રમ (RWSP) ના યોગ્ય અમલીકરણ માટે પાણી-પૂરવઠા વિભાગ (WSD) જવાબદાર છે.

રાજ્યમાં ગ્રામ્ય પેય-જળ પાણી પૂરવઠા કાર્યક્રમનું વર્ષ 2013-18 ના સમયગાળાને આવરી લેતું કામગીરી ઓડિટ માર્ચ 2018 થી ઓગષ્ટ 2018 દરમિયાન હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું. ઓડિટના મુખ્ય તારણોને સંક્ષેપમાં નીચે આપવામાં આવ્યાં છે.

- ઓગષ્ટ 2018ની સ્થિતિએ રાજ્યમાં આવેલ 17,843 ગામોમાંથી 8,947 ગામોની નર્મદા કેનાલ આધારિત યોજનાઓ/કાર્યક્રમો હેઠળ આવરી લેવામાં આવેલ હતાં, જ્યારે 3,893 ગામે ને અન્ય સ્ત્રોતો પર આધારિત પાણી પૂરવઠા યોજનાઓ અંતર્ગત આવરી લેવામાં આવ્યા હતાં.
- રાજ્યમાં આવેલ તમામ 35,996 વસવાટોને પાણી પૂરવઠાથી પૂર્ણ રીતે આવરી લેવાયેલ હોવાનો ગુરાત સરકાર (GoG) એ કરેલ દાવો સાચો ઠર્યો ન હતો.
- નમૂનારૂપ ચકાસણી કરાયેલ આઠ જિલ્લાઓમાં 91 ગ્રામ્ય પાણી પૂરવઠા યોજનાઓ (RWSSs) હેઠળ આવરી લેવાયેલ 2,352 ગામોમાંથી માત્ર 1,587 ગામો જ RWSSs મારફત પાણી મેળવતાં હતાં. બાકીના 765 ગામો માંથી 258 ગામોને જળસ્ત્રોતમાં અપુરતું પાણી હોવાથી, આંતરિક વિતરણ નેટવર્ક ઊભું ન કરાયું હોવાથી, ક્ષતિયુક્ત પાઈપો, વિગેરે કારણોસર પાણી ઉપલબ્ધ ન હતું.
- બિન-કાર્યરત WSSsની ઓછી નોંધણી કરાવવામાં આવી હતી. વળી, ઘણી બિન-કાર્યરત યોજનાઓ તો વિભાગની જાણકારીમાં પણ ન હતી.
- ગુજરાત જલસેવા તાલિમ સંસ્થા (GJTI) ખાતે આવેલી રાજ્યકક્ષાની લેબોરેટરી (SLL) ચોક્કસ પરીક્ષણો હાથ ધરવાને બદલે માત્ર સામાન્ય સ્તરના રાહેતા મુજબના પરીક્ષણો જ હાથ ધરતી હતી અને તે ઊંચી કક્ષાના ઉપકરણો/સાધનો ઉપલબ્ધ ન હોવાના કારણે રેફરેલ લેબોરેટરી તરીકે તેની કામગીરી કરી શકતી ન હતી. તાલુકા કક્ષાની લેબોરેટરીઓની ઓછી સંખ્યાના કારણે ધોરણો અનુસાર પરીક્ષણ કરવા જરૂરી જળસ્ત્રોતોની સંખ્યામાં મોટી ઘટ રહેવા પામી હતી. મોબાઈલ લેબોરેટરી વાનોનો ઈષ્ટતમ રીતે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો ન હતો. નમૂનારૂપ ચકાસણી કરાયેલ વસવાટોમાં ગ્રામ પંચાયતો (GPs) તથા મલ્ટી પરપઝ હેલ્થ વર્કર્સ (MPHWs) દ્વારા પાણીની ગુણવત્તાના પરીક્ષણ માટેની ફીલ્ડ ટેસ્ટ કીટ્સનો ઉપયોગ કરાયો ન હતો.
- રાજ્યમાં કોઈ જ વસવાટો ગુણવત્તાથી પ્રભાવિત ન હોવાનો ગુજરાત સરકારનો દાવો સાચો ન હતો. રાજ્યમાં લગભગ 10 ટકા વસવાટો ને પીવાલાયક પાણીના કોઈ જ સ્ત્રોત ઉપલબ્ધ ન હતાં.
- નમૂનારૂપ ચકાસણી કરાયેલ જિલ્લાઓમાં RWSS કે જેમાં વોટર ટ્રીટમેન્ટ પ્લાન્ટ્સ (WTPs) માં પ્રક્રિયા કર્યા બાદ પાણી પૂરું પાડવામાં આવે છે, તેના મારફત પુરાં પડાયેલા પાણી સિવાય તમામ જળસ્ત્રોતો માટે બેક્ટેરીયોલોજીકલ-જીવાણુલક્ષી પરીક્ષણ કરવામાં આવતું ન હતું.
- ઓડિટમાં સંશોધન અને વિકાસ (R&D) યોજનાઓ અંતર્ગત GWSSB તથા નમૂનારૂપ ચકાસણી કરાયેલ જિલ્લાઓ દ્વારા અનિયમિત ખર્ચની નોંધણી કરાઈ હોવાનું WASMO દ્વારા વણવપરાયેલ ભંડોળો પરત ન કરાયાં હોવાનું તેમજ ગ્રામ-પંચાયતો દ્વારા વોટર ચાર્જિસની ચુકવણી ન કરાતી હોવાનું જોવા મળ્યું હતું.
- પૂર્ણ કરાયેલ યોજનાઓની સમયાંતરે દેખરેખ થતી ન હતી.

(ફકરો 2.1.1 થી 2.1.15)

1.5.2 લેવડ દેવડના વ્યવહારોનું અનુપાલન ઓડિટ

1.5.2.1 પ્રાથમિક શિક્ષણને પોષણ સહાયક રાષ્ટ્રીય કાર્યક્રમનું અમલીકરણ

ઓડિટે કમિશ્નર (MDM) દ્વારા GoI ને યોજના હેઠળ આવરી લેવાયેલ શાળાઓના અને વિદ્યાર્થીઓ બાબતે ખોટું રીપોર્ટિંગ કર્યાનું નોંધ્યું હતું. એન્યુઅલ વર્ક પ્લાન એન્ડ બજેટ (AWP&B) માં આવરી લેવાયેલ શાળાઓ અને વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા સર્વ શિક્ષા અભિયાન (SSA) ના રેકોર્ડ્ઝ મુજબ રાજ્યની શાળાઓની વાસ્તવિક સંખ્યા કરતાં વધુ હોવાનું રિપોર્ટિંગ થયું હતું. તેવી જ રીતે, નમૂના-તપાસેલ જીલ્લોઓના આંકડા અને કમિશ્નર દ્વારા રિપોર્ટ કરાયેલા વિદ્યાર્થીઓના કવરેજના આંકડામાં વિસંગતતા હતી.

વર્ષ 2015-18 દરમિયાન GoI ને અનાજના બંધ સ્ટોકનું ઓછું રેપોર્ટિંગ કરી રહ્યા છે, જો કે, ગુજરાત રાજ્ય નાગરિક પુરવઠા નિગમ (GSCSC) ના ગોદામોમાં અનાજનો મોટા પ્રમાણમાં બંધ સ્ટોક હતો. સમગ્ર રાજ્યમાં સમાન મેનૂ રાખી વિદ્યાર્થીઓને પોષક તત્ત્વોનું પ્રમાણ વધારી ખોરાક આપવા માત્ર બપોરના ભોજનને સવારના નાસ્તા અને બપોરના ભોજનમાં વિભાજિત કરવાનો હેતુ પ્રાપ્ત કરાયો ન હતો. બાળકોને ગુણવત્તા યુક્ત અનાજનો રાંધેલો ખોરાક પૂરો પાડવામાં આવે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટેની તપાસ અસરકારક રીતે લાગુ પાડવામાં આવી ન હતી.

(ફકરો 3.1.1 થી 3.1.10)

1.5.2.2 રુર્બન યોજના અંતર્ગત ભૂગર્ભ ડ્રેનેજ સિસ્ટમ (UDS) નું અમલીકરણ

રુર્બન યોજના હેઠળ હાથ ધરાયેલા 19 માંથી 18 UDS પ્રોજેક્ટનો અમલ, ₹ 194.70 કરોડ⁴ ખર્ચ કર્યા પછી આયોજનની ભૂલોને કારણે અને છ વર્ષ (2012 થી 2018 સુધી) વીત્યા પછી પણ સંતોષકારક નથી. શહેરની સ્વચ્છતા યોજનાઓ વિના પ્રોજેક્ટ્સ હાથ ધરવામાં આવ્યા હતા; પ્રોજેક્ટ રિપોર્ટ્સ સાઈટ સર્વે વગર તૈયાર કરવામાં આવ્યા હતા; પ્રોજેક્ટ શરૂ થતાં પહેલાં પાણીનો પૂરતો પુરવઠો સુનિશ્ચિત કરવામાં આવ્યો ન હતો; પૂર્ણ UDS સાથેના ઘરના જોડાણો નબળા હતા; ચોમાસાની ઋતુ દરમિયાન પમ્પિંગ સ્ટેશનો અને ટ્રીટમેન્ટ પ્લાન્ટ્સ માટે પસંદ કરેલી જગ્યાઓમાં પાણી ભરાવાની સંભાવના હતી; અને પૂર્ણ થયેલ પ્રોજેક્ટ્સના સંચાલન અને જાળવણીની જવાબદારી પંચાયતને તેમની આર્થિક ક્ષમતાનું મૂલ્યાંકન કર્યા વિના ગ્રામ પંચાયતો પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો. જિલ્લા પંચાયતોએ જેટીંગ-કમ-ક્લીનિંગ મશીનરીની ઉપલબ્ધતાની ખાતરી આપી ન હતી.

(ફકરો 3.2.1 થી 3.2.6)

1.5.2.3 ઈન્દિરા ગાંધી રાષ્ટ્રીય વયોવૃધ્ધ પેન્શન યોજનાનું અમલીકરણ

ઓડિટનું તારણ છે કે GoG એ ગ્રામીણ અને શહેરી બંને ગરીબી રેખા હેઠળ (BPL) વસ્તીનાં બધા જ BPL લાભાર્થીઓને આ યોજના હેઠળ આવરી લીધા નથી. 2004-05 નાં ગરીબી ગુણોત્તરને આધારે GoI દ્વારા અધિકતમ મર્યાદા તરીકે મંજૂર કરાયેલ ₹ 5.81 લાખ અંદાજિત BPL લાભાર્થીઓની સામે, માર્ચ-2018 ની સ્થિતિએ, GoG યોજના હેઠળ 5.60 લાખ BPL લાભાર્થીઓને આવરી શકી છે.

નમૂના તપાસેલ તાલુકાઓના ઓડિટમાં જણાયું કે મામલતદારોએ BPL ગુણાંક નક્કી કરાયેલ માપદંડો કરતાં વધારે BPL ગુણાંકો સાથેના પાત્રતા ન ધરાવતા BPL વ્યક્તિઓને પેન્શન પુરૂ પાડેલ અને પાત્રતા ધરાવતા લાભાર્થીઓને યોજનાની માર્ગદર્શિકાની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરવા સ્વચ્છંદ રીતે અસ્વીકાર કરવામાં આવ્યો હતો. અને નિયામકશ્રી, સમાજ સુરક્ષા દ્વારા સૂચનાઓ જારી કરવામાં આવેલ હતી.

4 15 પૂર્ણ પ્રોજેક્ટ્સ પર ₹ 166.83 કરોડ ખર્ચ + 03 અપૂર્ણ પ્રોજેક્ટ્સ પર ખર્ચ ₹ 27.87 કરોડ

નમૂના-તપાસેલ તાલુકાઓમાં મનીઓર્ડરોનાં પરત થવાના કિસ્સાઓમાં પેન્શનનાં વિસ્તરણ ન થવાના કિસ્સાઓ નોંધવામાં આવ્યાં હતાં. દાહોદ, જામનગર અને પાલનપુર તાલુકાઓમાં, ઓડિટમાં જણાવ્યું કે 107 લાભાર્થીઓનું પેન્શન (₹ 10.18 લાખ) મામલતદારો દ્વારા આધારની સાથે ખોટી રીતે લીંકઅપ અને ખોટા નંબરનાં બેંક ખાતામાં એન્ટ્રીને કારણે અન્યનાં બેંક ખાતાઓમાં ખોટી રીતે જમાં કરવામાં આવ્યાં હતાં. નમૂનાં તપાસેલ મામલતદારોએ હાલનાં લાભાર્થીઓની વાર્ષિક ચકાસણી હાથ ધરી ન હતી.

(ફકરો 3.3.1 થી 3.3.6)

1.5.2.4 ગુજરાત રાજ્ય ટ્રાઈબલ એજ્યુકેશન સોસાયટી અંતર્ગત નિવાસી શાળાઓની કામગીરી

ઓડિટનું અવલોકન હતું કે, આદિજાતિઓ (STs) માટેની નિવાસી શાળાઓનો સમસ્તરીય વ્યાપ એકસરખો થયો ન હતો, જેમકે 43 આદિજાતિ તાલુકાઓમાંથી 18 તાલુકાઓમાં એકલવ્ય મોડેલ રેસીડેન્સીયલ શાળાઓ (EMRSs) ન હતી, જ્યારે ત્રણ તાલુકાઓમાં એકથી વધારે EMRS હતી. જે EMRS સ્થાપવા માટેનાં પારદર્શક માપદંડોની ગેરહાજરી સ્વયં સિધ્ધ કરે છે. સોસાયટી અને કન્યા સાક્ષરતા રેસીડેન્સીયલ શાળાઓ (GLRSs), બજેટ અનુમાનો મુજબ અને માર્ગદર્શિકાઓમાં નક્કી કર્યા મુજબ આવર્તક અનુદાનનો વપરાશ કરવામાં નિષ્ફળ રહી હતી, જે ₹ 5.36 કરોડની કેન્દ્રીય સહાયનાં નુકશાનમાં પરીણમ્યું હતું. પબ્લીક પ્રાઈવેટ પાર્ટનરશીપ (PPP) પદ્ધતિ મુજબ સંચાલિત બે બિનસરકારી સંસ્થાઓ (NGOs) દ્વારા ચલાવાતા EMRSsને વધારે આવર્તક અનુદાનો મુક્ત કરીને સોસાયટીએ વધારાનો નાણાકીય લાભ (₹ 2.07 કરોડ) આપ્યો હતો.

ઉચ્ચતર માધ્યમિક વિભાગ શરૂ ન કરવા/આંશિક શરૂ કરવાને લઈ આઠ EMRSs અને 19 GLRSsનાં છાત્રો ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણથી વંચિત રહ્યા હતા. 36 EMRSs અને 43 GLRSsમાંથી ત્રણેય પ્રવાહની પસંદગી માત્ર ચાર EMRSsમાં ઉપલબ્ધ હતી. શિક્ષકોની નિયુક્તિ કરાર આધારિત, માસિક ફીક્સ પગાર મુજબ કરાતી હતી જે કુશળ કામદારો માટેનાં રાજ્યનાં નિયત લઘુત્તમ વેતન કરતા ઓછા હતા. પરિણામે તેમના ઘણાજ અધવચ્ચે નોકરી છોડી જતા હતા જે જગ્યાઓ ખાલી પડવામાં અને નિયમીત વર્ગો યોજવામાં અસરકર્તા છે.

GoI એ ₹ 110 કરોડનું ભંડોળ પુરુ પાડ્યું હોવા છતાં સોસાયટી સાત EMRSs અને આઠ GLRSsનું બાંધકામ શરૂ કરી શકી ન હતી. મકાનો ઉપલબ્ધ ન હોવાને કારણે આ શાળાઓ, અન્ય શાળાનાં મકાનોમાં ચલાવાતી હતી. પરિણામ સ્વરૂપ સંકલિત આદિજાતિ વિકાસ પ્રયોજના (ITDP) બનાસકાંઠામાં વર્ગખંડો અને હોસ્ટેલો વધારે ભીડભાડ વાળી જણાતી હતી. નમૂના તપાસ કરાયેલ છ GLRSs અને બે EMRSs માં ખાટલાઓ અને ગાદલાઓની સઘન ધ્યાનમાં આવી હતી. EMRS જાગણામાં 479 છાત્રો સામે માત્ર 294 ખાટલા, ગાદલા અને ચાદરોનો સેટ ઉપલબ્ધ હતો; EMRS કડાણામાં 338 છાત્રો સામે માત્ર 155 ખાટલાઓ ઉપલબ્ધ હતા અને નમૂના તપાસ કરાયેલ 12 શાળાઓમાંથી આઠમાં ખાટલાઓની એકંદર અછત 27 ટકા હતી. ITDP છોટાઉદેપુરની GLRSનાં છાત્રો તેમના વપરાશ માટે વોટર ટેકરમાંથી પાણી એકઠું કરી તેને ડોલમાં સંગ્રહિત કરતા હોવાનું ધ્યાને આવ્યું હતું કારણકે મકાનમાં પાણી માટે સીધા જોડાણની સગવડતા ન હતી.

સોસાયટી દ્વારા શાળાઓનું મુલ્યાંકન અને તેની દેખરેખ ખામીયુક્ત માલુમ પડી હતી. કારણકે છાત્રોનાં અભ્યાસ લક્ષી અને અભ્યાસેતર વિકાસ, EMRSનાં છાત્રોએ ઉચ્ચતર શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં મેળવેલ

પ્રવેશ અંગેની અને તાલુકાઓમાં શાળા છોડી જવા અંગેની માહિતીનાં મૂલ્યાંકન માટે કોઈ જ પ્રણાલી સ્થાપવામાં આવી ન હતી.

(ફકરો 3.4.1 થી 3.4.8)

1.5.2.5 રેફ્યુઝ કોમ્પેક્ટર વ્હીકલની ખરીદીમાં બિન-ફળદાયી ખર્ચ

નગરપાલિકાનાં ઘન કચરાનાં કાર્યક્ષમ વ્યવસ્થાપન માટે ગુજરાત શહેરી વિકાસ કંપની લીમિટેડ નગરપાલિકાઓ (NPs) માટે સમાવવાની અને ભાર વહનની એક્સરખી ક્ષમતા ધરાવતા 25 રેફ્યુઝ કોમ્પેક્ટર ₹ 9.94 કરોડની કુલ કિંમતે ખરીદ્યા હતા. આ 25માંથી 15 વ્હીકલો તેમની મોટી સાઈઝને લઈ NP વિસ્તારનાં સાંકડા રસ્તાઓ/શેરીઓમાંથી કચરા એકઠા કરવાનું કામ પાર પાડી શકતા ન હતા, જ્યારે ત્રણ વાહનો કચરાને અનુરૂપ કન્ટેઈનર્સ પ્રાપ્ય ન હોવાને અને કોન્ટ્રાક્ટર દ્વારા ખાતરીબદ્ધ સમારકામની સાપુર્તી ન થવાના કારણે ₹ 7.16 કરોડનાં બિન ફળદાયી ખર્ચમાં પરીણમ્યું હતું.

(ફકરો 3.5)

1.6 ઓડિટ પ્રત્યેની સરકારની જવાબ દેહિતાનો અભાવ

1.6.1 પડતર નિરીક્ષણ અહેવાલ

નાણાં વિભાગે 1992 માં ઓડિટ વાંધાઓ/નિરીક્ષણ અહેવાલના ઝડપી નિકાલ/પતાવટ માટે સૂચનો આપતી માહિતી પુસ્તિકા બહાર પાડેલ છે. જેમાં જણાવ્યા મુજબ મહાલેખાકાર દ્વારા જારી કરાયેલ નિરીક્ષણ અહેવાલો (IRs)ના કાર્યપાલન અધિકારી ઝડપી પ્રતીભાવ આપે, જેથી નિયત નિયમો અને પદ્ધતિ મુજબ ભૂલ સુધારણા અંગેની કાર્યવાહી કરી શકાય તથા નિરીક્ષણ દરમિયાન ધ્યાન ઉપર આવેલ જે તે વિભાગની નિયમ મુજબની કાર્યવાહીમાં રહી ગયેલ ખામીઓ/ઉપેક્ષાઓ વિગેરે અંગે જવાબદારી નક્કી કરી શકાય. નિરીક્ષણ અહેવાલના મળ્યા પછીના ચાર અઠવાડિયાની અંદર કચેરીના વડા તથા તેના ઉચ્ચ સત્તાધિકારી દ્વારા નિરીક્ષણ અહેવાલમાં થયેલ અવલોકનોમાં દર્શાવેલ વિભાગની ખામી/ત્રુટીઓ તથા થયેલ ઉપેક્ષાઓ દૂર કરી નિરીક્ષણ અહેવાલનો અનુપાલન રિપોર્ટ મહાલેખાકારને મોકલવાનો રહે છે. IRs (નિરીક્ષણ અહેવાલ)ના બાકી ફકરાઓના ઝડપથી જવાબો મોકલી આપવા માટે વિભાગોના વડાને સમયાંતરે વિનંતી કરતા સ્મૃતિ પત્રો પાઠવવામાં આવે છે.

સામાન્ય અથવા સામાજિક ક્ષેત્ર અંતર્ગત 17 વિભાગોના 6,286 નિરીક્ષણ અહેવાલ (28,018 ફકરાઓ) 31 ડિસેમ્બર 2018 ના રોજની સ્થિતિએ પડતર હતા. પરિશિષ્ટ-1 માં પડતર રહેલા નિરીક્ષણ અહેવાલો અને ફકરાઓની વર્ષવાર વિગત આપવામાં આવેલ છે.

1.6.2 ઓડિટ ફકરા પરત્વે વિભાગનો પ્રતિભાવ

જુલાઈ 2018 અને નવેમ્બર 2018 ની વચ્ચે કામગીરી ઓડિટ રિપોર્ટના એક અને અનુપાલન ઓડિટના પાંચ ફકરાઓ સંબંધિત વહીવટી વિભાગના અધિક મુખ્ય સચિવો/મુખ્ય સચિવો/ સચિવો ને છ અઠવાડિયામાં તેઓનો પ્રતીભાવ આપવા વિનંતી સાથે મોકલવામાં આવ્યા હતા. વિભાગોએ આજ સુધી (સપ્ટેમ્બર 2019) બે અનુપાલન ઓડિટ રિપોર્ટના ફકરાઓના જવાબ આપ્યા હતા. સંબંધિત વિભાગો સાથે ઓડિટ દરમિયાન ધ્યાને આવેલ તારણોની ચર્ચા કરવા સમાપન મીટીંગ પણ યોજવામાં આવેલ, જેનો સમાવેશ કામગીર ઓડિટ અને અનુપાલન ઓડિટના ડ્રાફ્ટ રિપોર્ટમાં કરવામાં આવેલ છે. અહેવાલને આખરી સ્વરૂપ આપતા પહેલા વિભાગના જવાબો તથા વિભાગના દ્રષ્ટિકોણને પણ ધ્યાને લેવામાં આવેલ છે.

1.6.3 ઓડિટ રિપોર્ટની અનુવર્તી કાર્યવાહી

જાહેર હિસાબ સમિતિ (નિયમો અને પધ્ધતિ) 1990ના નિયમ 7માં જણાવ્યા મુજબ ઓડિટ અહેવાલમાં સમાવિષ્ટ તારણોના વિગતવાર ખુલાસા બધાજ વિભાગો દ્વારા ઓડિટ અહેવાલ વિધાનસભામાં રજૂ થયાના 90 દિવસમાં રજૂ કરવાના રહે છે.

સરકારના વહીવટી વિભાગોએ આ સૂચનાનું અનુપાલન કરેલ નથી અને 31 ડિસેમ્બર 2018ની સ્થિતિએ પરિશિષ્ટ-IIમાં જણાવ્યા મુજબ 18 વિભાગો⁵ દ્વારા 2007-08 થી 2016-17 ના સમયગાળાના 57 ફકરાઓના વિગતવાર ખુલાસા રજૂ કર્યા ન હતા.

1.6.4 જાહેર હિસાબ સમિતિ દ્વારા ચર્ચા કરવાના બાકી ફકરાઓ

31 ડિસેમ્બર 2018 ની સ્થિતિએ ચર્ચા કરવાના બાકી ફકરાઓની વિગત પરિશિષ્ટ-IIIમાં દર્શાવવામાં આવેલ છે.

5 આમાં 1 એપ્રિલ 2012થી પ્રધાન મહાલેખાકાર(E&RSA),ગુજરાત, અમદાવાદ ને તબદીલ કરવામાં આવેલ વિભાગોના ફકરાઓ પણ સમાવિષ્ટ છે